

PŘEHLED PRAVOPISNÝCH PRAVIDEL

PSANÍ I/Í/Y/Ý PO OBOJETNÝCH SOUHLÁSKÁCH

Je důležité znát stavbu slova (předpona, kořen, přípona, koncovka).

v předponě	Y/Ý	<i>vysvědčení, výsledný, vyličit, výborné</i>
v kořenech vyjmenovaných slov	Y/Ý	<i>býk, lyže, myš, pýr, syn, vydra, jazyk</i>
v kořenech slov příbuzných k vyjmenovaným slovům	Y/Ý	<i>obytný, mlýnice, hmyzí, pyšný, zvyk</i>
v kořenech ostatních slov	I/Í	<i>bitva, plíce, kmitat, pískot, sirup, vítěz</i>
v příponách	I/Í	<i>brzičko, lesík, police, násobil, kreslíř</i>
v koncovkách podstatných jmen	I, Í/Y, Ý	řídíme se vzory podstatných jmen
v koncovkách přídavných jmen	I, Í/Y, Ý	řídíme se vzory přídavných jmen
v koncovkách sloves v přítomném čase	Í	<i>mýlím se, volí, solíme, lepíš, násobíte</i>
v rozkazovacím způsobu sloves	I	<i>pozvi, zaokrouhli, vezmi, zrychli</i>
v příčestí minulém	I/Y	řídíme se shodou přísudku s podmětem

VYJMENOVANÁ SLOVA

Pozor na rozdíl slov: být (existovat) - bít (tlouct), mlýn - mlít, mít (vlastnit) - mýt (umývat), sirý (osiřelý) - syrý (sýrový), vír (vodní vír) - výr (pták), vít (vinout) - výt (na měsíc) aj.

Vyjmenovaná slova po B	<i>být, obyčej, bystrý, bylina, kobyla, býk, babyka</i>
Vyjmenovaná slova po L	<i>slyšet, mlýn, blýskat se, polykat, vzlykat, plynout, plýtvat, lysý, lýtko, lýko, lyže, pelyněk, plyš, slynout, plytký, vlasy</i>
Vyjmenovaná slova po M	<i>my, mýt, myslit/myslet, mýlit se, hmyz, myš, hlemýžď, mýtit, zamykat, smýkat, dmýchat, chmýří, nachomýtnout se, mýto, mykat, mys, sumýš</i>
Vyjmenovaná slova po P	<i>pýcha, pytel, pysk, netopýr, slepýš, pyl, kopyto, klopýtat, třpytit se, zpytovat, pykat, pýr, pýří, pýřit se, pyj</i>
Vyjmenovaná slova po S	<i>syn, sytý, sýr, syrový, syrý, sychravý, usychat/usýchat, sýkora, sýček, sysel, syčet, sypat</i>
Vyjmenovaná slova po V	<i>vy, vykat, vysoký, výt, výskat, zvykat, žvýkat, výr (pták), vyžle, povyk, výheň, cavyky, vyza</i>
Vyjmenovaná slova po Z	<i>brzy, jazyk, nazývat se, Ruzyně</i>

SHODA PŘÍSUDKU S PODMĚTEM

Shoda se týká osoby a čísla. Jmenného rodu tehdy, jestliže je přísudkové sloveso v minulém čase, v trpném rodě nebo v podmiňovacím způsobu (např. *Chlapec seděl u počítače. Dívka byla filmem nadšena. Auto by zastavilo u pošty.*)

Je-li podmětem pod. jm. v mn. č., řídíme se těmito pravidly:

Rod podmětu	Koncovka přičestí min.	Příklad
mužský životný	i	diváci tleskali
mužský neživotný	y	davy se valily
ženský	y	labutě odplavaly
střední	a	jablka popadala

Některá pod. jm. mohou mít koncovku životnou (-i, -é, -ové), např. **slanečci, ukazatelé, skutkové** i neživotnou (-y, -e), např. slanečky, skutky, ukazatele, i když označují jen věci neživé. Shoda se řídí podle této koncovky, např. **Slanečci leželi/ slanečky ležely** na pultě. Pro ochranu životního prostředí **byli stanoveni noví ukazatelé/byly stanoveny nové ukazatele. Skutkové** apoštolů **byli zaznamenáni/skutky** apoštolů **byly zaznamenány** v Novém zákoně.

Pod. jména **lidičky, rodiče, koně** mají sice koncovky neživotné, ale shodu jako jména životná, tzn. v přísudku píšeme -i. Např. **Lidičky se snad zbláznili. Rodiče mi koupili nové kolo. Vraní koně/vrané koně letěli** jako o závod.

Pod. jm. **dny/dni** má shodu jako jména neživotná, tzn. v přísudku píšeme -y, např. Prázdninové **dny/dni** rychle **ubíhaly**. Pouze u zastaralého tvaru dnové je shoda jako u jmen životných, tzn. v přísudku píšeme -i, např. Jeho **dnové byli sečtení**.

Pod. jm. **dítě** má tvar středního rodu. V množném čísle má tvar děti shodu podle ženského rodu (děti podle vzoru kosti), tzn. v přísudku píšeme -y, např. **Děti se vracely** z výletu.

JE-LI PODMĚT NĚKOLIKANÁSOBNÝ, ŘÍDÍME SE TĚMITO PRAVIDLY:

- 1) Při spojení několika pod. jm. v podmětu má „přednost“ rod: **mužský živ.**, tzn. v přísudku píšeme -i, např. Racci a vlaštovky poletovali.
ženský před středním, tzn. v přísudku píšeme -y, např. Růže a poupata voněly.
- 2) Následuje-li podmět za přísudkem, je možná shoda s nejbližším pod. jm. podmětu, tzn. v přísudku píšeme -i/-y, např. Na louce se **pásly/i ovce a berani**.
- 3) Jsou-li jména v podmětu spojena předložkou s, užíváme pravidlo o „přednosti“ rodů nebo je shoda podle výrazu v 1. pádě, např. **Sestra s manželem se přestěhovali/a** do většího bytu. **Orchestr se svým dirigentem nám připravil/i** nezapomenutelný zážitek.
- 4) Jsou-li v podmětu pod. jm. středního rodu a alespoň jedno je v jednotném čísle, píšeme v přísudku -y, např. **Štěně a koťata dováděly. Polsko a Maďarsko se staly**.

PSANÍ -Ě-, -JE- PO SOUHLÁSKÁCH B, P, V

-ě- píšeme v kořenu slova, např. **věda, běh, pěna**

-je- píšeme po předponách ob-, v-, které stojí před kořenem slova začínajícího hláskami -je-, např. **ob-jevit, ob-jednat, ob-jetí, v-jem, v-jezd**

v žádném českém slově nepíšeme -pje-, vždy pouze -pě-, např. pěst, pět, pěšina

PSANÍ -MĚ-, -MNĚ-

mě píšeme v kořenu slova, např. **měk-ký**, **pro-měn-a**, **vy-měř-ím**,
řídíme se také stavbou slova, např. **zřejm-ě/ý**, **soukrom-ě/-ý**,
roz-um-ěl/-í, **tam-ější/-ní**

mně píšeme tam, kde ve slově příbuzném slyšíme -n-, např.
domněnka/domnívat se, vzpomněl/vzpomene, rozumně/rozumný,
skromně/skromný, zatemnění/zatemnit, pomněnka/ pomni!/pomník,
uzemnění/uzemnit

Skloňování zájmena já:

tvár **mě** je ve 2. a 4. pádě (jako tě/tebe - bez Pavla/Pavla)

tvár **mně** je ve 3. a 6. pádě (jako tobě - Pavlovi)

PSANÍ PŘEDPON S- /SE-, Z- /ZE-

U sloves a slov od nich odvozených se pravopis neřídí výslovností, ale významem slov.

Předponu s-/se- píšeme:

1. ve významu **směřování dohromady**, na jedno místo, k sobě, např. scházet se, schůze, shromáždit se, sbírat, sbor, shledat se, na shledanou, shon, seschnout, skamarádit se a další
2. ve významu **směřování shora dolů nebo z povrchu pryč**, např. skulit se, srážet, shýbat se, skácet, svlékat, smazat, setřít, sházet, sčesat, sfouknout, sešlapat a další
3. v **ustálených případech**, např. schovat se, skonat, stěžovat si, strávit, skončit, stvořit, stýskat si, spálit a odvozeniny od těchto slov

Předponu z-/ze- píšeme:

1. tam, kde se touto **předponou tvoří ke slovesům nedokonavým slovesa dokonavá**, např. zhroustit se, zchudnout, zkřivit, zplodit, zpozorovat, zrušit, ztloustnout, ztichnout, ztuhnout
2. tam, kde se touto **předponou tvoří slovesa dokonavá přímo z pod. a příd. jm.**, tato slovesa mají význam „stát se nějakým“, např. dokonalý - zdokonalit, nechut' - znechutit, zhudebnit, znemožnit, zobecnit, zpeněžit, zpřísnit, ztělesnit, ztotožnit, znervóznět
3. v několika **ustálených případech**, např. zhostit se, zkoumat, zkoušet, zpívat, zpověd', zpytovat, zpupný, způsob, zřídít, ztepilý a odvozeniny těchto slov

PRAVOPIS NĚKTERÝCH SLOV S PŘEDPONAMI S-, Z- NELZE ODŮVODNIT

S - shořet, skončit, spálit, stvořit, shnit, spotřebovat, stěžovat si, strávit, strava, spropitné, shoda, shledání, stvoření, spatřit

Z - ztratit, zpívat, zklamat, zpytovat, způsobit, zpracovat, zkoumat, zkoušet, zpozorovat, zkřížit, zkumavka, zpověď, zrození.

DVOJICE SLOV RŮZNÉHO VÝZNAMU ROZLIŠENÝCH PŘEDPONOU S-, SE-/Z-, ZE-

- rozlišujeme pravopis a výslovnost, např.

sjednat (mír, smlouvu)	zjednat (pořádek, někoho na práci)
slézt, slézat (dolů, dohromady)	zlézt, zlézat (hory)
slít (dohromady)	zlít (polít)
směna, směnit (peníze)	změna, změnit (zaměstnání)
svolit (souhlasit)	zvolit (vyvolit)

- rozlišujeme pravopis, nikoli výslovnost, např.

sběh (lidu)	zběh (dezertér)
sbít (přitlouci k sobě)	zbít (nabít někomu)
shlédnout (pohledět shora dolů)	zhlédnout (spatřit)
správa (oprava)	zpráva (informace)
stěžovat si (naříkat)	ztěžovat (činit obtížným)

- význam slov se jen nepatrně mění, můžeme tedy psát obojí, např.

skropit (shora dolů, jen trochu)	zkropit (silně, úplně pokropit, zvlhčit)
smáčknout (stěsnat, stlačit)	zmáčknout (vyvinout tlak, stisknout)

- v češtině neexistuje předpona vs-, pravopis se řídí stavbou slov:
v-stát - vz-táhnout   v-strčit - vz-pírat (o-pírat, pod-pírat)
v-stup - vz-hled   v-střelit - vz-kázat
- v příslovečných spřežkách píšeme s-, se-/z-, ze- podle předložky původního předložkového výrazu, např. zprava, zčásti, zticha.

PSANÍ PŘEDLOŽEK S, SE, Z, ZE

1. se **2. pádem** se pojí předložka z, ze, např. z knihy, z talíře, z hor, z cesty
2. se **7. pádem** se pojí předložka s, se, např. s knihou, s talířem, s horami s cestou
3. se **4. pádem** se pojí předložka s, vyskytuje se pouze v knižních výrazech být s to, kdo s koho

Ve 2. pádě můžeme užít předložku s, se, jestliže chceme odlišit směr z povrchu pryč, po povrchu dolů, např. smést se stolu, vzít se skříně, stáhnout s prstu.

SKUPINY SOUHLÁSEK

Ve spisovné výslovnosti dochází u některých skupin souhlásek ke změně, v písmu však zůstávají obvykle beze změny.

Skupiny beze změny

- při **odvozování**: od-dech, od-dělení, pod-důstojník, nej-jistější, bez-starostný, měk-ký, kamen-ný, souhrn-ný, rodin/a-ný, ale havran-í, delfín-í, klokan-í, den-ík, vin-ice, ran-ý/-á/é
- při **skládání**: půl-litr, lec-cos, čtyř-člen-ný, krátko-vln-ný, sedmi-ramen-ný.

ZMĚNY PŘI ODVOZOVÁNÍ PŘÍPONAMI

- je-li poslední souhláskou základového slova ž, š, č, z, ke změnám nedochází.

-ž, muž, Kroměříž	-ž-ský, mužský, kroměřížský	-ž-ští, mužští, kroměřížští
-š, Dobříš, Krkonoše	-š-ský, dobříšský, krkonošský	-š-ští, dobříšští, krkonošští
-č, holič, Třebíč	-č-ský, holičský, třebíčský	-č-ští, holičští, třebíčští
-z, Francouz, Rejvív	-z-ský, francouzský, rejvívský	-ž-ští, francouzští, rejvívští

- je-li poslední souhláskou základového slova s, c, zjednodušíme

-k, Řecko, Písek	-k, -ský=cký, řecký, písecký	-čtí, řečtí, písečtí
-h, Praha, Zábřeh	-h, -ský=žský, pražský, zábřežský	-žští, pražští, zábřežští
-ch, Curych, Vlach	-ch, -ský=šský, curyšský, vlašský	-šští, curyšští, vlašští

- je-li poslední souhláskou základového slova k, h, ch, dochází ke změnám

-s, Brandýs, Tunis	-s, ský=ský, brandýský, tuniský	-ští, brandýští, tuniští
-c, Žatec, Lobkovice	-c, -ský=cký, žatecký, lobkovický	-čtí, žatečtí, lobkovičtí

PSANÍ VELKÝCH PÍSMEN U VLASTNÍCH JMEN

1. V **jednoslovných vlastních jménech** se píše počáteční písmeno velké, např. Alena, Punta, Praděd, Nováková, Evropa, Vánoce.
2. V **souslovných vlastních jménech** se řídíme těmito základními pravidly:
  - Velké písmeno píšeme u prvního slova, např. Evropská unie, Česká televize.
  - Je-li součástí názvu vlastní jméno, ponechá si velké písmeno, např. Běh Terryho Foxe, Ministerstvo kultury České republiky, Vysoké Tatry, Univerzita Karlova.
  - V názvech se slovem moře, poloostrov, ulice, náměstí, okres apod. píšeme velkým písmenem přívlastek těchto slov, např. Štrbské pleso, třída Kapitána Jaroše. Začíná-li takový název předložkou, píšeme velkým písmenem také slovo po předložce, např. restaurace U Bílého koníčka, dům U Zvonu
  - V názvech měst, jejich částí, čtvrtí a obcí píšeme velké písmeno ve všech slovech kromě předložek, např. Nové Město na Moravě, Malá Strana.

ČASTO CHYBUJEME:

- **v názvech příslušníků rodů, rodin, národů, kmenů, obyvatel míst,** např. Kounicové, Šternberkové, Novotní, Slované, Lužičtí Srbové, Moravský Slovák, Evropan, Martan, Brňan.
- **ve jménech členů organizací, názorových skupin, přívrženců sportovních klubů, příslušníků náboženských vyznání, mnišských řádů,** apod., např. sokol, skaut, mladočech, slávista, křesťan.
- **v oficiálních názvech orgánů státní správy, zastupitelských sborů, vzdělávacích, kulturních, vědeckovýzkumných** apod. institucí, např. Městský úřad v Třebíči, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, Základní škola v Jihlavě (ale: žáci osmých ročníků základních škol), Divadlo na Vinohradech.
- **v názvech významných dnů, svátků, událostí,** např. Štědrý den, Den vítězství, Velikonoce.